

І.Р. Чуй, канд. екон. наук, доц. (ЛТЕУ, Львів)

Л.Р. Антонів (ЛТЕУ, Львів)

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Конкурентоспроможність суб'єктів туристичного бізнесу – це їхня здатність ефективно використовувати свій потенціал, спрямований на успішний комерційний результат з дотриманням умов збалансованого розвитку територій. В Україні зареєстровано 4 664 суб'єктів господарювання в туристичному секторі. 60% з них – це фізичні особи-підприємці. 80% туристичної індустрії – це малий і мікробізнес. Крім туроператорів і турагентів туристичний сектор України обслуговують близько 20 тисяч готелів і майже 30 тисяч ресторанів. Працевлаштування у сфері туризму складає 1,029 млн. робочих місць, що становить 6,2 % зайнятого населення України. Доходи українських туристичних компаній у 2019 році становили 31,9 млрд грн. Доходи фізичних осіб-підприємців у сфері туристичної діяльності у 2019 році становили 751,5 млн грн [1].

Пандемія COVID-19 спричинила безпрецедентну кризу в туристичній економіці. За різними оцінками за результатами 2020 року в Україні очікується падіння туристичних прибутків на рівні 58-78 % порівняно з минулим роком. Показники падіння туристичних потоків в весняно-літній період продемонстрували від'ємну динаміку: на 100 % навесні і на 80 % влітку. У 2 кварталі 2020 р. падіння сектору туризму в Україні становило 82 %. За даними експертів, у нинішніх умовах більше 80 % підприємств туристичної галузі будуть змушені на кінець року задекларувати збиток, а 9 % з них можуть збанкрутувати [2]. Багатьом компаніям довелося скоротити персонал або перевести його у неоплачувані відпустки до закінчення карантину, зупинити рекламні кампанії та інші витрати. Ще на початку травня 2020 р. Міністерство культури й інформаційної політики передбачало, що втрати туристичної галузі України від коронавірусу перевищать 1,5 млрд дол.

За даними туристичної агенції Join UP! кількість заброньованих турів, як і самих туристів, в липні-серпні 2020 року скоротилися майже вдвічі в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Якщо за липень-серпень 2019 р. за турами Join UP! подорожували 207,7 тис. осіб, то за аналогічний період 2020 р. – 133,2 тис осіб (або 64%) [3].

Очікувалося, що наслідки пандемії COVID-19 для туристичної галузі України будуть не такими болючими, адже обсяг міжнародної складової в загальній економіці туризму є значно меншим.

Лідерами внутрішнього туризму у 2020 р. залишилися Київська, Львівська та Одеська області. Київ отримав 63,6 млн грн туристичного збору у 2019 р. Лише за два місяці карантину (квітень-травень) туристичні оператори, а також готельний і ресторанний бізнес у Києві недоотримали близько 1 млрд дол. США. Надходження від туристичного збору у Києві за 9 місяців 2020 р. склали лише 27,5 млн грн у порівнянні з 43 млн грн за 9 місяців 2019 р. [4]. У 2019 р. Львівську область відвідало 2,5 млн туристів, а туристичний збір по місту становив 10 млн грн, а по області – 21,6 млн грн. Водночас в 2019 р. туризм забезпечив місцевим бюджетам Львівщини понад 880 млн грн податків і зборів. У 2020 р. очікувалося, що Львівську обл. відвідає близько 2,5 млн туристів. Однак, карантин призвів до втрат: у квітні бюджет міста Львова недоотримав 70 млн грн, а у травні – близько 100 млн грн [5]. У 2019 р. Одеську область відвідало 3,3 мільйонів туристів; доходи від туристичного збору склали 21,4 млн грн. За останніми оцінками у період пандемії COVID-19 в Одесі було лише 1,5 млн туристів проти очікуваних 3-4 млн [6].

За даними Державної казначейської служби України надходження туристичного збору до Зведеного бюджету України за 2020 рік мали становити 172,3 млн грн, а фактично отримано 130,6 млн грн, що становить 75,8 % від запланованого (у тому числі від юридичних осіб отримано – 43,3 % від плану та від фізичних – 29,5%).

У багатьох країнах проводиться політика підтримки туристичних підприємств та працівників галузі. Уряди держав-членів ЄС вживають заходи для реагування на кризові обставини за допомогою стимулюючих заходів для підтримки бізнесу та працівників, відновлення впевненості та захищеності мандрівників (в Іспанії розроблено пакети економічних заходів для захисту сімей, найманих осіб й самозайнятих працівників та окремих підприємств; у Бельгії розроблено плани відновлення після пандемії COVID-19; у Болгарії діє програма збереження робочих місць у роздрібній торгівлі, туризмі, пасажирських перевезеннях, культурі, спорті, сфері розваг; в Естонії діє програма підтримки бізнесу через надання прямих грантів компаніям галузі; Литва реалізує програму компенсації орендної плати компаніям роздрібної торгівлі, готелям та ресторанам, закладам культури і спорту; Хорватія надає підтримку через відстрочення сплати зборів, туристичних податків; Польща надає підтримку у формі безвідсоткових позик для мікропідприємств, дотацій для великих підприємств у формі

позик, придбання акцій або цінних паперів; Словаччина надає державні гарантії для отримання кредитів та грошову компенсацію працівникам).

Український туризм не отримав швидкого системного реагування з боку уряду. Лише в червні 2020 року Верховна Рада ухвалила закон про державну підтримку сфери культури, креативних індустрій і туризму. Основні новації закону: часткове звільнення від сплати ПДВ; не нараховування туристичного збору до 31 грудня 2020 року; 10 відсоткова ставка ПДВ для туристичних послуг. Починаючи із 2021 р. ставка ПДВ у розмірі 7% застосовується до тимчасового розміщування (проживання), що надаються готелями і подібними засобами тимчасового розміщування. Кабінет Міністрів виділив 1 млрд грн на підтримку культури і туризму.

Для того, щоб відновити галузь після провального сезону, потрібно перш за все, розпочати реалізацію програм з підтримки бізнесу, збереження робочих місць туристичного сектору та відновити впевненість людей у безпеці подорожей. Майбутнє туризму залежить від побудови партнерських відносин на всіх рівнях. Реакція та активна координація між різними учасниками туристичного ринку є критично важливими. Соціальні партнери повинні брати участь у розробці та посиленні заходів підтримки для компенсації відсутності економічної діяльності у секторі, для захисту працівників та бізнесу.

Інформаційні джерела:

1. COVID-19 та соціальний діалог в туристичній галузі. URL : <http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/COVID-19-TA-SOTSIAL%20DIALOG-V-TURISTICHNIY-GALUZI-PRAKTIKA-YES-TA-UKRAYINS%20KI-REALIYI.pdf>.

2. Zoom або туристичний бум: що буде з внутрішнім туризмом після карантину. URL: <https://hromadske.ua/ru/posts/zoom-ili-turisticheskij-bum-chtobudet-s-vnutrennim-turizmom-posle-karantina>.

3. Канікули під час карантину: Join UP! URL : <https://joinup.ua/news/kanikuli-pid-chas-karantinu-join-up-analizuye-yak-podorozhuvali-ukrayintsi-vlitku-2020/>.

4. Офіційний веб-сайт Київська міська рада. URL : <https://kmr.gov.ua/uk/content/kyyiv-otrymav-636-mln-grn-turystychnogo-zboru-u-2019-roci>

5. Туризм на паузі: Львів. URL : <https://suspilne.media/60658-turizm-na-pauzi-lviv-pidrahovue-zbitki-sezonu-cerez-karantin/>.

6. Одеса на карантині. URL : <https://www.kyiv-dialogue.org/uk/novini/newsreader/odesa-na-karantini-jak-covid-19-vplinuv-na-turistichnij-biznes-chornomorskogo-kurortu.html>.